

Værfts-Magazinet

Nr. 1

Mars 2015

14. årgang

Fredriksvern Værfts Venner

Fredriksvern Verfts Venner

Innhold:

- Forsidebilde: Emblemet over verfts-porten 30 år
Foto: Jahn H. Schipsted
- Side 2: Innholdsfortegnelse og FVV formålsparagraf
- Side 3: Formanden har ordet og Redaksjonelt
- Side 4-6: Uten mat og drikke
- Side 6-8: Soldathjemmet på nye hender
- Side 8-9: Vi minnes studentene
- Side 10-13: Værfts-minner – Opplevelser med Luftforsvarets musikkorps i 1967
- Side 14-15: Aldri mer 9. april
- Side 16-19: Oberstløytnant Ørnulv Hatledahl
- Side 20-23: Luftvernartilleriet i Norge 1939-1940
- Side 24-25: Da generalinspektøren for Luftforsvaret ville fjerne flaggstanga
- Side 26: Klipp fra arkivet
- Side 27: Innkalling til årsmøte i FVV
- Side 32: Annonse Sparebank 1
Påskeutstillingen i Stavern 2015

Våre hjemmesider finner du på

www.fvv.stavern.no

E-post: fvvstavern@hotmail.com

Foreningen – info

Fredriksvern Verfts Venner er en ideell organisasjon som ble stiftet 31. januar 2002. Foreningen skal arbeide for å bevare og forskjønne Fredriksvern verft med Stavern fort og blokkhusene, samt å formidle kunnskap om disse nasjonale kulturminners historiske og kulturelle betydning. Videre skal foreningen bidra til at Fredriksvern verft skal være en arena for kulturaktiviteter tilpasset bygningene og områdets historie og særpreg.

Som et ledd i informasjonsarbeidet forestår foreningens medlemmer guiding på verfts-området. Det er mulig å bestille guidede turer for grupper hele året. Henvendelser om dette kan gjøres til venneforeningen direkte enten til vår guidekoordinator eller via våre hjemmesider. Venneforeningen står også for driften av Galeimuseet i Galeiskur nr 16, Luftforsvarsutstillingen og Kommandersersjantrommet i Kadettbrakka. Disse er åpent for publikum på annonserte tider i sommerhalvåret, men kan åpnes for omvisning av grupper hele året. Foreningen utgir i tillegg et tidsskrift «Værfts-Magazinet» som bringer artikler og bilder knyttet til verftets mangeårige historie som forsvarsanlegg, samt aktuelle saker fra dagens Verft. Medlemskap i foreningen er åpent for alle.

Værfts-Magazinet:

Ansvarlig redaktør:

Jan Olav Eriksen

M: 916 10 785

j-o-erik@online.no

Leder redaksjonskomiteen:

Kjell R. Bugge

P: 33 11 66 18

M: 992 08 711

buggekjell@online.no

Redaksjonssekretær:

Jahn H. Schipsted

P: 33 11 43 95

M: 411 26 513

jahn.schipsted@hotmail.com

Redaksjonsmedarbeider:

Erling H. Halvorsen

M: 930 92 360

erling.halvorsen1@sf-nett.no

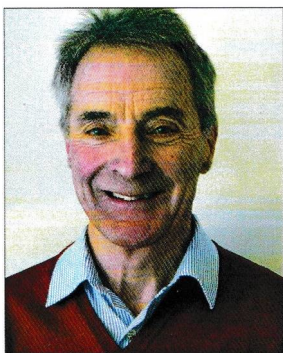
Redaksjonsmedarbeider:

Rune Sørli

M: 900 19 145

ru-soerl@online.no

Formanden har ordet

Godt nytt år til alle våre lesere. Vi har tilbakelagt et begivenhetsrikt år. Fredriksvern Verfts Venner stod sentralt i feiringen av grunnlovs-jubileet. Det hele startet 12. april med feiring av Sjøforsvarets 200 års jubileum. 17. mai presenterte vi de fire

Eidsvoll-mennene fra Søs-defensionen ved borgertoget både i Stavern og i Larvik. Senere på sommeren gikk det slag i slag med bl. a stort besøk fra Sjøforsvaret 21. juni. Det hele ble toppet med en fantastisk konsert av Marinemusikken denne fine sommerdagen. Søndag 29. juni talte «Kommandør Jens Schou Fabricius» i Fredriksvern kirke. Dagen etter inviterte vi alle til kirkekaffe i Kommandantboligen. 26. oktober avsluttet vi det hele med et foredrag av Karsten Alnæs i Kommandantboligen. Samme dag forlot prins Christian Frederik Fredriksvern og Norge. Prinsen ble rodd ut til det ventende seilskipet «Fortuna» av Sandefjord som forestilte det danske orlogsfartøy «Bornholm» ved hjelp av sjefssjaluppen til briggen Fredriksvern. I sannhet et år vi i Venneforeningen kan være stolte av i alle fall etter all den omtale vi fikk av publikum og den lokale presse.

Luftvernregimentets 80-års jubileum ble også en begivenhet som vi som var til stede vil minnes som en verdig seanse.

Så var det det nye året. Det blir mer på det jevne, men vi satser igjen på kvalitet på det vi leverer. Det gjelder først og fremst Værfts-Magazinet, men også omvisning i våre museer og guiding på Verftet.

Vi planlegger også en konferanse i juni som vi kaller Fredriksvern-konferansen hvor vi inviterer aktører som har med våre festninger å gjøre.

8. mai er det 70 år siden Norge igjen ble et fritt land. Dette vil vi markere på best mulig måte.

Når jeg sitter her og skriver disse ord regner det ute. Ja, hvordan har vi stelt oss? Jeg har tidligere fortalt at jeg er oppvokst i Stavern. Vi unger var veldig spent på om Leiren hadde vært ute og gått opp løype til Huanåsen. De var den gangs løypermaskin for Staverns skientusiaster, men slik er det ikke lenger – snøen mangler dessverre. Vi får håpe at dette ikke blir fremtidens vintre i vårt distrikt.

24. mars er det årsmøte i foreningen. Vi håper at mange har anledning til å komme. Vi satser på å avholde møtet i Galeiskur 16 som tidligere. Noe godt å spise blir det også, så vel møtt til alle som finner litt tid å avse denne kvelden.

*Med vennlig hilsen
Jan Olav Eriksen*

Redaksjonelt

Kjære leser!

Forsidebildet på dette nummeret av Værfts-Magazinet er for de fleste av oss et meget kjent motiv. Emblemet til Kong Frederik V har i alle år prydet inngangen til Fredriksvern verft, men også her krevde tidens tann sitt.

For 30 år siden iverksatte daværende kommandant på Verftet, oberst Aronsen et arbeide med å fornye inngangspartiet på Hovedporten til Verftet. Og 14. mai 1995 ble så det arbeidet som lokale håndverkere hadde utført, avduket. Ikke noe stort jubileum akkurat, men i alle fall noe som er verdt å minnes.

Noe som vi også bør ta inn over oss i disse dager, er at det er 75 år siden Norge ble invadert av Nazi-Tyskland. Peter Nissen har skrevet en sak om dette i vårt Magazin, en sak det er vel verdt å få med seg. Og i de baner er også saken om studentene som satt fanget på Verftet under krigen, et mørkt kapittel i Verftets historie.

Synes du dette blir noe for «tungt», så få med den oppmuntrende artikkelen til Per-Inge Olsen om flaggstanga på Verftet en sak som viser at det nytte å stå på mot Makta !
God fornøyelse!

*Med vennlig hilsen Kjell R Bugge
Leder redaksjonskomiteen*

Uten mat og drikke

Tekst og foto: Kjell R. Bugge

Da lynet slo ned i det som mange av oss kjenner som «Mannskapsmessa» på Fredriksvern verft natten mellom 12. og 13. august 2014, ble det umiddelbare resultatet at all mattilberedning og matserving måtte stoppes i denne fasiliteten som ble tatt i bruk i 1954. Mang en vordende Luftforsvarsoffiser fikk sin første befatning med de militære kulinariske nytelser nettopp i den karakteristiske 8-kantede bygningen som, når den i sin tid ble tatt i bruk, nok var blant de mest avanserte «spiseforretningene» i Norges' Militære Forsvar.

Men nå er det altså slutt på alt som har med mat å gjøre i denne fasiliteten. Skadene etter lynnedslaget er svært omfattende. Mellombygget, som er bygget mellom selve spisesalen og kjøkkenet og hvor selve nedslaget var, er forkullet. Hovedloftet over kjøkkenet er røykskadet i en slik grad at det ser ut som det er tjære som ligger på stukkene og lukten er tilsvarende kraftig. Mye av det tekniske anlegget er berørt og antas å ha store skader. I tillegg så førte lynnedslaget til at elektriske spenninger kom «feil»

Hele mannskapsmessa er sperret av med merkeband fra Politiet.

vei inn i det elektriske anlegget og dette har høyst sannsynlig ledet til at også alt av ledninger, sikringsskap og tilsvarende skiftes. Festningsforvalter Trond H. Bergan opplyser at når skadene er så vidt omfattende, så vil en utbedring kunne utløse nye og skjerpede krav etter gjeldende plan og bygningslov med ditto forskrifter og derav større tiltak enn skadeomfanget isolert skulle tilsi. Og da må dette gjennomføres i tråd med dagens byggeforskrifter, slik at bygningstekniske løsninger som var i henhold til de forskriftene som gjaldt i 1954, må vike for dagens forskrifter. Dette igjen kan føre til at blant andre ting så som isolasjon må forbedres, vinduer må oppgraderes, varme – og ventilasjon må skiftes og forbedres og Helse, Miljø og Sikkerhetstiltak for ansatte og gjester må slik at de ivaretar hva som dagens samfunn krever av et slikt bygg. Utfallet og omfanget vil avdekkes i dialog med og gjennom en såkalt forhåndskonferanse med kommunen.

Festningsforvalter Bergan framhever at messa er et virksomhetskritisk bygg. Med det mener han at kapasiteten på hva som kan drives av virksomheter på Verftet er nokså avhengig av hva som kan leveres fra «Kjøkkenet». Med «Mannskapsmessa» i drift var det fullt mulig å forpleie over 200 personer samtidig. Med noe utvidede spisetider ble kapasiteten mao stor. Etter brannen, hvor all forpleining skjer fra et heller lite kjøkken i det som vi kjenner som «Befalsmessa», er kapasiteten tilnærmet halvert. Og selv om 2. etasjen i Steinbrakka, med sitt enkle anretningskjøkken, er tatt i bruk som spisesal, så er det nå svært begrenset hvilke aktiviteter som kan tilbys på Verftet i tillegg til det som går i regi av Justissektorens kurs- og øvingscenter. Så det er tilnærmet kritisk for Verftets framtidige utvikling at man snarest får satt «Mannskapsmessa» i forskriftsmessig stand. Og som en ytterligere uheldig konsekvens ved at Steinbrakka nå brukes som spisesal, er at denne for tiden i mindre grad enn ønskelig kan leies ut til større arrangementer som bryllup, kunstutstillinger, konserter o.l. Det må vi bare forholde oss til enn så lenge dessverre.

Men det koster å få alt på stell igjen. Eieren av bygget, Forsvarsdepartementet (FD), er som staten generelt og på samme vis som JBD (Justis- og

beredskapsdepartementet) som leietaker av bygget, såkalt selvassurandør. Departementene har forståelig nok behov for grundig dokumentasjon for å avsette nødvendige midler til dette prosjektet fremfor andre kritiske behov i egen sektor. Dvs. pengene har de nok, men de ligger ikke inne i noe budsjett eller plan og det må derfor foretas en omprioritering for å kunne skaffe til veie de ca. 50 millioner kroner som det foreløpig er stipulert med at det vil koste å sette bygget i forskriftsmessig stand. Normalprosedyren for å komme inn på det som kan planlegges av prosjekter og som vi kaller perspektivplan for investeringer krever normalt en flerårig prosess opplyser Bergan. Imidlertid er dette en «force majeure» situasjon og vi har tro på at FD ser alvoret i situasjonen og gjør hva det kan for å finne løsninger. Forsvarsbygg Nasjonale Festningsverk som utøver eieransvaret, har dette prosjektet på toppen av sin prioriteringsliste, og arbeider nå sammen med FD i den hensikt å få fritak fra normalprosedyren, et arbeide Festningsforvalteren håper på skal kunne gi et positivt svar innen et par måneders tid. Da kan man starte et forprosjekt som i detalj vil avdekke skadene på «Mannskapsmessa» og som derved vil gi et mer korrekt bilde av hva kostnadene vil bli. Det er selvfølgelig svært viktig å få de rette fakta på bordet, og et samarbeide med Larvik kommune og de som har ansvar for bygge

2. etasjen i Steinbrakka er nå blitt spisesal til erstatning for matsalen i mannskapsmessa.

saker der, er av avgjørende betydning.

Vi som til daglig ferdes på Verftet synes nok at det tar vel lang tid før noe skjer med bygget. Det er trasig å se at det er stengt av med røde og hvite sperrebånd og at vinduene er mørke og ingen aktivitet. Men verre er det nok for de som hadde «Mannskapsmessa» som sin arbeidsplass. De jobber nå i midlertidige løsninger på et lite kjøkken, med servering på to plasser og med containerbaserte løsninger på kjøle – og frysesiden. Dette må helt klart slite på betjeningen, og det er vel heller tvilsomt at dagens HMS forskrifter kan følges til punkt og prikke. Og her ligger det en «djevul» begravet. Dersom restaureringen av «Mannskapsmessa» trekker ut i tid, så arbeider de ansatte ikke lenger i midlertidige lokaler, men i semipermanente lokaler, noe som sikkert vil utløse krav om at HMS bestemmelser skal innfris og som igjen vil kreve økonomiske utlegg for bruker/leietaker og eier og som i ytterste konsekvens kan føre til at Arbeidstilsynet stenger kjøkkenet inntil alt er i ht. gitte lover og regler.

Men selv om det er mørkt i «Mannskapsmessa» for øyeblikket, så er ikke alt helsvart hva angår gjenombyggingen av denne. Forsvarsbygg Nasjonale festningsverk har gjenoppbygging av kjøkkenet på Fredriksvern som sin topp-prioritet og da er dette nokså sikkert støttet av den øverste ledelsen i Forsvarsbygg. FD er i slutfasen med sitt arbeide med denne saken og da krysser vi fingrene for at det kommer et positivt svar i løpet av et par måneders tid slik at vi i neste nummer av Værfts-Magazinet kan bringe våre lesere en oppdatert status på når vi kan forvente å nok en gang kunne innta et kulinarisk velsmakende måltid i «Mannskapsmessa».

Kontainerbaserte løsninger er nå et «must» for matlagingen ved Verftet.

Soldathjemmet på nye hender

Tekst og foto: Kjell R. Bugge

Soldathjemmet, som sett ovenfra illuderer en ørn, har fått nye eiere. Mange av våre lesere har sikkert et forhold til Soldathjemmet i Skråvika – det være seg som Velferdssenter, som skolefasilitet eller som en fast arbeidsplass gjennom mange år. Men fra 2002 var det slutt på Forsvarets bruk av denne fasiliteten, og siden har det stort sett stått ubrukt og til forfall. Men nå har altså Forsvarsbygg ved Skifte Eiendom solgt den rundt 1000 kvadratmeter store bygningen på 6 mål tomt, og vi i Værfts-Magazinets redaksjon ønsket å få vite noe mer om de nye eierne og hvilke planer de har for landemerket i Skråvika – Soldathjemmet.

Det er søstrene Kjersti Haugland og Christine H. Rahn som med støtte fra sin bror Knut Haugland nå har kjøpt hele «herligheten» for kr. 4,5 millio-

ner. Og når vi skriver «herligheten» så forstår nok våre lesere at her er det snakk om at ikke alt er helt på stell på Soldathjemmet. Når vi leser oppsummeringen av den innledende inspeksjonen foretatt av firmaet MYCOTEAM AS, så kan man få gåsehud av mindre. Beundringen for hvor modige kjøperne er stiger betraktelig jo mere man leser av rapporten. Denne viser at det er avdekket alvorlige skader relatert til fukt. Taket er utett og at dette må tekkes om. (Vi fikk opplyst at det til nå er tettet mer enn 150 lekkasjepunkter i taket etter overtakelsen). Det er omfattende råteskader i bærende konstruksjoner under midtfløyen og det er å anta at store deler av bjelkelaget og gulvbordene må skiftes. Ved avdekking av himling i midtfløyen rant det store mengder vann ned i kinosalen. Det er muggsoppskader i kjelleren og det er stor sann-

En av de nye eierne, Kjersti Haugland ved modellen av Soldathjemmet.

synlighet for at det i bygningen er skjulte skader som enda ikke er oppdaget og kartlagt. Rapporten er også meget kritisk til tidligere eiers vedlikehold av eiendommen etter at Luftforsvarets virksomhet opphørte der i 2002. MYCOTEAM skriver med henvisning til det fraværende vedlikeholdet i perioden 2002-2012: «Denne holdningen til egen eiendom er spesielt og ikke minst trist...»

Så hvem er nå disse nye eierne som til tross for en heller nedslående tilstandsrapport kjøper Soldathjemmet for flere millioner kroner og som sikker må ut med adskillig flere for å få eiendommen og bygget satt i tilfredsstillende stand? Og la det være sagt med en gang – dette er nok en familie som er seg svært bevisst bygningens verdi som kulturminne og det er å anta at de vil bestrebe seg på en antikvarisk forsvarlig istandsettelse og forvaltning av det hele.

Familien har det «i blodet» å ta vare på gamle ting. Moren til Kjersti, Christine og Knut, samt ytterligere 6 søsken, har i alle år hatt interesse av antikviteter og ivaretagelse og istandsetting av disse. Dette har smittet over på barna og både Kjersti,

Peis til forfall.

Soldathjemmet er preget av forfall og har vært utsatt for tagging.

som bor i Bergen og Knut, som bor i Tjølling, har restaurert og satt i stand gamle bygninger. Så de vet da noe om hvilke utfordringer som kan komme som følge en prosess som dette. Familien har i mange år vært på utkikk etter en eiendom hvor de kan ha store familiesamlinger, og som kan brukes til andre aktiviteter utenom disse. Når så Soldathjemmet kom for salg, syntes de dette var «akkurat passende» og ble med – og vant – budrunden. De samarbeider nå tett med fylkeskonservatoren i Vestfold og ønsker å sette bygningen i historisk, forsvarlig stand. I første rekke ser de nå på mulighetene for å sette en av sidefløyene i en slik stand at de kan leie ut 6 – 7 hybler i vinterhalvåret, og som sommerboliger i sommermånedene. Dette håper de å ha på plass i løpet av våren 2015. Dernest gis prioritet til å få satt midtfløyen med kinosal i forskriftmessig stand. For øyeblikket arbeides med lokalt entreprenørfirma som må sørge for driftstillatelse fra Larvik kommune.

De er også i kontakt med Riksantikvaren og andre statlige etater som kan hjelpe dem på veien videre. Og det er kanskje her Christine, den tredje eiers kompetanse kommer til nytte. Hun er ansatt i Stortingets administrasjon og vet sikkert hvorledes man finner fram i irrgangene til aktuelle institusjoner og etater som kan være dem behjelpelig på flere felter med å sette Soldathjemmet i forskriftmessig stand både hva angår ivaretagelse av den historiske arven og nye bestemmelser innenfor Helse, miljø og sikkerhet. Et av de foreslåtte tiltakene i så måte i rapporten fra MYCOTEAM er bruk av solcellepanel til bruk for oppvarming og varmt vann. I følge rapporten har taket på Soldathjemmet en vinkel på 19° noe som er helt ideelt for solcellepanelmontasje.

Kjøpernes mål med det hele er å gjøre Soldathjemmet til et levende hus hvor blant andre lokale lag og foreninger kan få drive sine aktiviteter, hvor studenter, kanskje fra Politihøgskolen, kan finne seg et hybellellskap utenom skoletiden og kanskje også med et kafetilbud. Det siste er i alle fall en sak de nye eierne ser for seg kan være etablert i sommermånedene i inneværende år. Og når skal så det hele være ferdig? Den ambisiøse målsetningen er i løpet av 2017 – noe de selv sier kanskje er noe optimistisk. Men når sant skal sies, så er dette en meget optimistisk gjeng som vi får ønske all mulig lykke til og vi krysser våre fingre for at «Ørnen» får god og riktig pleie slik at den kan bli til gagn for kjøperne, den historiske arven ved Fredriksvern verft og for miljøet i Stavern og Vestfold.

Kjersti Haugland og Christine Rahn har tatt på seg store utfordringer nå som de har overtatt Soldathjemmet.

Vi minnes studentene

Tekst: Kjell R. Bugge Foto: Østlandsposten ved Svend E. Hansen

Fra venstre: Ordfører Rune Høiset, Trond Bergan og ungdom fra Larvikskoler.

Peter Nissen (til høyre) orienterer ungdommer fra Larvik og ordfører Rune Høiseth om Verftet under krigen.

Ved en enkel seremoni tirsdag 9. desember i fjor, ble det ved Kadettbrakka på Verftet avholdt en minnestund over de norske studentene som ble sendt herfra til konsentrasjonsleir i Tyskland. Ordfører Rune Høiseth sammen med Peter Lynge Nissen, som selv var student ved Universitetet i Oslo under de dramatiske dagene i 1943, la ned krans.

I novemberdagene 1943 ble et større antall studenter ved Universitetet i Oslo arrestert av okkupasjonsmakten og sendt til en oppsamlingsleir i Stavern. Det bar med tog til Larvik og videre med apostlenes hester til Fredriksvern verft hvor de ble innlosjert i Kadettbrakka. Bakgrunnen for arrestasjonene var protester mot makthavernes bruk av læresteder i Norge.

I alt ble rundt 1200 studenter arresterte og sendt til Stavern. Peter Nissen, som også var student ved Universitetet på denne tiden, var hjemme i Larvik på private æren denne dagen og unngikk derfor å bli blant de arresterte. Således hadde vi et tidsvitne blant oss 9. desember som levende kunne fortelle oss framfotte, deriblant syvendeklassinger fra Larviksskolene, om hvorledes Kadettbrakka ble

brukt som fangeleir og hva som videre hendte med de arresterte studentene.

Noen tid etter arrestasjonene ble ca. halvparten av studentene av forskjellige årsaker sluppet fri. De resterende ca. 650 ble sendt til konsentrasjonsleirer i Tyskland. Den første gruppen på rundt 290 fanger forlot Kadettbrakka 9. desember 1943, marsjerte til Larvik, toget til Oslo og ble så med transportskipet Donau til Tyskland. Noen tid senere ble de resterende ca. 350 sendt til Tyskland for slavearbeid. 17 studenter aldri kom tilbake.

Således var det et dystert minne i vår krigshistorie som ble markert på Verftet denne dagen i desember. Ytringsfriheten og frihet til egne meninger som vi som nasjon setter så høyt, kan ha sin pris, noe som studentene ved Universitetet i Oslo fikk bitterlig erfare i 1943. Kadettbrakka på Verftet var bare et stoppested på veien for disse studentene mot et liv under svært strenge kår. Men likevel kan det være verdt å minnes dem også her på Verftet hvor vi som ferdes her til daglig, og også de som er på besøk, burde få en egen opplysningstavle som kan fortelle om den rollen Kadettbrakka spilte i dette drama i november og desemberdagene i 1943.

Opplevelser med Luftforsvarets musikkorps 1966/1967

Tekst og foto: Kjell R. Bugge

«The Royal Norwegian Air Force Band» – bare navnet får musikken fram i meg.

Som den observante leser vil se på side 26 i dette Magazin, så er det under vignetten «Klipp fra Arkivet» skrevet noe om Luftforsvarets musikkorps. Dette inspirerte meg til å skrive om den der omtalte turen til London 17. mai 1967 med «The Royal Norwegian Air Force Band». For meg som ung befalsskoleelev ved Luftforsvarets befals- og administrasjonsskole (LBAS) var nok denne turen høydepunktet på mitt opphold i Stavern i 1966/67. Det å få komme til London, og det at på til gratis og få betalt for det, var for en ungdom

fra Kirkenes som knapt nok hadde vært i Vadsø, litt av en opplevelse.

Det var min medelev, befalsskoleelev 91 Johan Stensrud fra Gran på Hadeland, som fikk meg med i musikkorpset på Verftet i 1966. Jeg hadde «musikalsk» bakgrunn fra Kirkenes skoles' guttemusikkorps hvor jeg i 5 år hadde spilt althorn, så det ble althorn også i Luftforsvarets musikkorps. Vi øvde jamt og trutt, for det meste under ledelse av stabssersjant Einar Nyland, men også delvis med fenrik Pelle Bjørgan som dirigent. Noen opptrедener var det både i Stavern og etter hvert også andre plasser på Østlandet, før turen til London

Før avreise til London - øvelse ved Soldathjemmet med dirigent musikk-fenrik Ragnar Lund-Jensen og tamburmajor stabssersjant Einar Nyland i front.

På vei til RAF Northolt; f.v. Vingsersjant Engebregtsen, grenader fra Rygge, 043 Bugge og 059 Nordstrøm (foto via Ola Nordstrøm).

kom på programmet. Vi ble forsterket med musikere fra Rygge flystasjon, så da vi var klare for vår store utenlandstur besto korpset av noe i overkant av 30 musikanter. Reiseleder på turen var stabs-sjersjant Finn Sørensen og fra Divisjonsmusikken i Fredrikstad hadde vi med musikk-fenrik Ragnar Lind-Jensen som dirigent i sin staselige Hærens paradeuniform. Av musikantene husker jeg fenrik Bjørgan var med på trompet. Det samme var ser-sjant Bjørn Inge Larsen, men ble for Londonturen «overført» til althorn. 059 Nordstrøm spilte tenor-sax. Sersjant Svein Ivar Hansen spilte klarinett; det samme gjorde befalsskoleelevene 123 Jensen og 061 Fuglerud. Trekkbasun ble operert av 072 Verp, 091 Stensrud var på bass sammen med 034 Stærk og 079 Otnes holdt takten på skarp tromme. Av andre som jeg husker var med var vingsersjant Willy Engebregtsen, 030 Ratvik, 053 Aubell og 089 Nilsen; noen her nevnt – de fleste navnene glemt. Som en kuriositet må det dog nevnes at vi trengte ekstra skarp tromme, og den jobben fikk sønnen til Pelle Bjørgan, Morten. Han var for ung til å bære kongens klær, men tilstrekkelig høy, og sporty nok til å stille. Uten motforestillinger ble han dratt opp på depotet og påhektet full uniform. Battlejakka rakk halvannen gang rundt livet på han, men bandolæret hjalp godt til med å holde gutten sammen.

Helgen før avreise gikk med til øving både i spilling og marsjering, samt opplæring i «takt og tone» for norsk militært uniformert personell i utlandet.

Mandag 15. mai 1967 var vi klare til avreise for å representere Luftforsvaret i utlandet. Vel, alle var ikke klare. Vår utmerkede trekkbasunist 072 Verp måtte bli igjen i gamlelandet grunnet armbrudd. Han skulle absolutt bli beste befalsskoleelev i lengdekast med håndgranat, og han tok slik i under konkurransen at armen brakk !

Men for oss øvrige var nå uniformene nypresset og vi hadde britiske pund på innerlomma. Hvitwebbede bandolær og anklets var i bagasjen og vi entret skolens gamle Bedford lastebil med passasjerkabin fastboltet på planet med kurs for Rygge flystasjon. Der møtte vi våre musikerbrødre fra den siden av fjorden. Og jeg må understreke brødre – kvinner var ikke en del av det norske militære uniformerte forsvar på slutten av -60 tallet – noe som ga oss en overraskelse da vi kom til England – men mer om det senere.

På Rygge ble instrumenter og personlig bagasje lastet inn i den ventende flygemaskinen fra 335 skvadronen på Gardermoen. Flyet av typen C-119 «Boxcar» var «enormt stort» syntes jeg og tenkte at noe så stort kan vel ikke komme i luften. Flyet og kjennetegn BW-C hadde 4 manns besetning

med Tollefsen og Gundersen som flygere, Hestflott som maskinist og Lie som loadmaster. Det var sistnevnte som sørget for at vi fikk på oss flytevester og fallskjermer, samt instruerte oss i bruken av disse. Jeg har i ettertid lurt på om det ikke hadde vært lurere å gå ned kontant i Nordsjøen dersom noe gikk galt med flygemaskinen på turen over til England, istedenfor å ligge å flyte på kreditt i Luftforsvarets kledelige blå uniform i midten av mai – badetemperatur var det vel ikke på den tiden av året ! Men de tankene streifet oss ikke – her var det bare London og utenlandsopplevelsene som gjaldt.

Så med skjerm på ryggen og flytevest på brystet, gikk vi med godt mot om bord i BW-C.

Vi tok av med kurs for RAF Northolt like ved London, hvor vi ankom etter en bråkete og begivenhetsløs flytur på ca. 4 timer.

Vi var svært spente på hva som ville møte oss. Ville vi bli forlagt standsmessig – hva med maten – hvor skulle vi øve – og ville det bli tid til fritid og damer ?

Med buss bar det så til RAF Uxbridge Camp. Dette var forlegningen til bla. «The Queens Colour Band» – kanskje hadde noen i tankene at man kunne få til en musikalsk kulturell utveksling ?

Forlegningen var i en større sovesal i bygning «Baghdad». Vi som hadde tilbragt flere måneder på gamle brakke 43 på Fredriksvern verft, var ikke så nøye med standarden. Men jeg syntes å minnes at det var rent og pent og med ullpledd som erstatning for dyner. Dusj og toalett i enden av gangen og med toalettpapir som på hvert tørk hadde stem-

plet «Government Property».

«The Queens Colour Band» var et paradeorkester for Dronning Elisabeth II, og besto av profesjonelle musikere. De hadde et aspirantorkester hvor ungdommer på vår alder tjenestegjorde – og i England var jenter velkommen i uniform – så også i Dronningens orkester. Kontakter ble knyttet, og selv om noen av oss hadde minimalt med kunnskaper i det engelske språket, så var det mange kontaktvansker som ble løst med ungdommelig pågangsmot og bruk av «tegn og signaler». Min største triumf i så måte var nok da jeg fikk en av jentene til å presse min uniformbukse før opptreden 17. mai. Jeg fikk råd av en av de mer erfarne fra Rygge om at det heter «to iron my trousers» og det virket bra i så henseende.

15. og 16. mai gikk med til øving og konserter. Allerede 15. mai om kvelden spilte vi i Den Norske Sjømannskirken i London og 16. mai var vi på en eller annen flystasjon for å underholde. Men det ble da også noen tid til å besøke lokalområdet. Noen av oss var til og med så dristige at vi fant fram til undergrunnen og tok oss helt fram til London sentrum. Her så vi både Nelson statuen og Picadilly Circus, samt at vi også frekventerte noen av de lokale «vannhullene». Men de store utskjeielsen ble det ikke – vi hadde både ros og ordre om å oppføre oss – dersom ikke bar det rett hjem. Forunderlig nok var det ingen av oss som så hvilke muligheter dette kunne åpne !

Nasjonaldagen opprant med godt sommervær, og i nypressede uniformer med hvitt web, hvit

Duke of Yorks Headquarters - 17. mai 1967 – The Royal Norwegian Air Force Band stiller opp før konsert (foto ukjent).

innerhjem og blankpussede støvler og instrumenter, var vi så klare til å innta London. Men først holdt vi konsert ved Duke of Yorks Headquarters i områder Chelsea i London. Noen av oss var nok litt forundret over at britene jobbet for fullt denne dagen – skjønte de ikke hva som foregikk? Så bar det til «downtown» London hvor vi deltok i den norske nasjonale paraden med mye folk, norske flagg og stor nasjonal stemning.

Etter den nasjonale norske paraden var det noen av oss som benyttet anledningen til å se oss om i London sentrum. Der gikk vi da i våre blå uniformer, hvite hjelmer og hvitt webb utstyr og følte oss riktig som «brave krigsmenn», helt til en kar i et kontorvindu ropte høyt og tydelig «Yankee go home». Men det tok vi ikke så høytidelig. At fyren ikke så at vi var norske var jo ikke vårt problem !

Senere på dagen var vi inviterte til den norske mottakelsen på «Savoy» hotell og noe så storslått hadde jeg ikke sett. En hel etasje i hotellet var satt av til dette arrangementet, og her var det bare å forsyne seg av den maten og drikken som var satt fram. Etter som jeg husker var maten god den, mens vårt befal sørget for at vi ikke tok for oss for mye av de lokale drikkevarene og lurt var nok det. Men vi fikk snakket med mange fra den norske kolonien i London, og jeg husker spesielt at jeg traff en venninne av min eldre søster. Hun hadde fått seg jobb i London – at det gikk an - det var nok bare for de aller flinkeste – var det virkelig så flinke folk fra Kirkenes ? – jeg ble stum av beundring.

Det ble tidlig kvelden for oss i «The Royal Norwegian Air Force Band» og vi var tilbake i våre forlegninger i god til før «stengetid» på den lokale pub'en hvor våre siste britiske pund ble avhendet i bytte mot en øl eller to.

Torsdag 18. mai tok vi farvel med våre nye venner i aspirantkorpset, før turen bar tilbake til Northolt og vår ventende BW-C og med samme crew. Turen tilbake til Rygge tok 4 timer og 40 minutter før vi igjen kunne entre Bedford'en for retur til Stavern. Noen av oss følte oss nok som «verdensmestre» da vi var tilbake blant våre egne på LBAS. Men vi kom fort ned på bakken, og fredag 19. mai var det på skolebenken igjen med våpenlære, sluttet orden og romvask. Og ikke minst – vi som spilte i London fikk noen dager senere av skolesjefen overbragt en hilsen fra Sjefen for Luftforsvaret, generalløytnant Wilhem Mohr, som hadde mottatt en takk fra ambassadør Arne Skaug i London for «orkesterets tolkning av våre tanker og følelser og som ga årets 17. mai feiring et spesielt innhold».

Ved inngangen til forlegning «Baghdad» på RAF Uxbridge; f.v. 030 Ratvik, 053 Aubell, ukjent, 091 Stensrud og 059 Nordstrøm (foto via Ola Nordstrøm)

Men for Luftforsvarets musikkorps var det ikke slutt. Det siste minnet jeg har om dette er fra 1. juli i 1967. Dette er Canadas nasjonaldag, og vi fikk i oppdrag å spille i hagen til den Canadiske residensen på Bygdø i fm en mottakelse. Været var noe grått, men vi sto da oppstilt i hagen og framførte våre innøvde stykker mens gjestene sto på terrassen og nøt drikke i høye glass og mat fra fulle fat servert av kelnerer i hvite jakker. Noe slikt hadde jeg ikke sett før og jeg tror jeg hoppet over noen noter bare for å få med meg hva som foregikk – gikk det virkelig an å få oppleve noe slikt? Joda – og mer til – det begynte nemlig å regne, gjeste trakk inn, dørene ble lukket og vi fortsatte å spille til hornene ble fylt med vann. Men da var det nok og vi returnerte til Stavern.

Men historien slutter ikke der. Mange år senere, 1. juli 2006, på den Canadiske nasjonaldagen, da jeg tjenestegjorde i Forsvarsdepartementet, ble jeg invitert til en mottakelse i den Canadiske residens på Bygdø. Da kunne jeg stå på terrassen og nyte «drikke i høye glass og mat fra fulle fat servert av kelnerer i hvite jakker» og tenke på den gangen jeg for nærmer 50 år siden, sto og spilte i hagen som medlem av «The Royal Norwegian Band».

Aldri mer 9. april

Tekst: Peter L. Nissen

9. april 1940, ingen dato i norgeshistorien skjelver slik av uhygge, angst og sorg som den, skriver Per Nyhus i innledningen til sin bok, *Krigsår i Larvik-distriktet*. I grålysningen om morgenen gikk flyalarmen. Det var ikke øvelse denne gangen. Det ufattelige hadde skjedd. Norge var i krig. Jeg var 16 år den gangen. Det tok litt tid før det seg inn. Men ganske snart så vi det. Vår barndoms lekegrind eksisterte ikke lenger, og den nye tid var ikke vår tid.

I år er det gått 75 år siden dette skjedde. Likevel sitter den datoen spikret fast i vår erindring. Ikke så mye å minnes vil kanskje noen si. Og hvis vi bare ser på den mangel på forutseenhet og beslutsomhet som direkte eller indirekte bragt oss inn i det Ragnarokk som den 2. verdenskrig kom til å bli, kan man vel kanskje være enig i det.

Når jeg likevel tar utgangspunkt i 9. april, så er det fordi den dagen, tragisk som den var kom til å danne innledningen på en periode i det norske folks historie som det ikke er noen grunn til å skamme seg over, og som vi trygt kan snakke om til våre barn, og barnebarn. Det var en periode som bragte fram det beste i folket, samhold, troen på individets frihet og våre kristne idealer, og vilje til å forsvare dette med de midler man hadde når de ble satt på prøve.

Så rart det enn høres ut var så var det en nyttig periode for oss. Nyttig, fordi den bragte tilbake forståelsen for en del verdier som vi i den lange perioden vi hadde levd i fred, etter hvert hadde begynt å ta som en selvfølge. Vi regnet frihet nesten som en del av vår konstitusjon, noe som ble innført en gang for alle i 1814, og som skulle vare til evig tid. Vi var blåøyde nok til å tro at dette var noe som ingen ville ta fra oss når vi bare var nøytrale. For

hvis vi ikke ville bære våpen mot noen, så burde det jo være utenkelig at noen skulle ønske å bære våpen mot oss.

9. april ga oss svaret, og i de 5 år som krigen varte fikk vi god anledning til å tenke over våre forsømmelser. 5 år med undertrykkelse, savn og personlige ofre. Det var mangel på alle livs fornødenheter. All ideell virksomhet var lammet, skole og kirke presset, tale og trykkefrihet opphevet, og hele folket i frykt under nazistenes terrorvelde. Bare det å snakke fritt i en kino kø kunne være nok. Man visste aldri hvem som lyttet.

10 262 menn og kvinner mistet livet på grunn av krigen, av dem 3638 sjøfolk. Over 40 000 var politiske fanger i norske og tyske fangeleirer der ord som humanitet og menneskerettigheter ikke inngikk i vokabularet. 772 norske jøder ble deportert til utryddelsesleire, de fleste direkte til gasskammerne som en del av den endelige løsning. Kun 34 kom tilbake. En av dem, Herman Sachnowitz fra Larvik skrev senere en bok fra denne dødens forgård, så rystende at om det ikke var fordi vi vet at han overlevet det, ville det være vanskelig å fatte at denne grad av umenneskelig atferd kunne være mulig. Boken har tittelen, *Det angår også deg*. Og det gjør det. Antisemittisme er tilbake i hverdagen, og folkemord sluttet som vi vet ikke i 1945.

Da den 8. mai kom med fredsbudskapet og flagg etter flagg gikk til topps, kjente vår glede ingen grenser. Man kunne komme fram igjen, puste fritt, og leve. Men midt i gleden og jubelbruset lå også savnet, savnet av alle de som hadde gitt sitt liv i kampen, og som ikke fikk være med å bygge det land som de hadde kjempet så hardt for. Når vi heiser flagget nå, den 8. mai, er det til disse kvinner

og menn våre tanker bør gå. Og la vår takk bli like fulltonende og helhjetet som den innsats de viste da det gjaldt som mest.

Da krigen var slutt ga vi hverandre et løfte. Hjemmefrontens ledelse uttrykte det slik. Den fred vi nå har vunnet skal forplikte oss like sterkt som krigen og nøden bandt våre viljer til fedrelandets sak. Sammen skal vi bygge landet opp igjen, som et bedre, rikere, og lykkeligere hjem for alle.

Har vi så maktet dette? Det svaret er det de som nå vokser opp som må gi. Ønsket om å bygge det slik har i alle fall vært levende.

Da freden kom var det heller ingen som trodde at det skulle bli nødvendig noen gang å minne noen om at den friheten vi nå hadde fått tilbake, den måtte vi forsvare med alle midler, så langt det stod i vår makt, om det igjen skulle bli nødvendig. I dag, 70 år etter frigjøringen, lever vi i et samfunn, som så langt har kunnet nyte gleden av fred og velstand. De harde krigsårene er blitt historie, for mange ikke engang engasjerende fordi man nå ikke så lett lar seg engasjere av historie når man ikke selv er berørt av den. Gjennom Tungtvannsfilmene, som viser den dramatiske aksjonen mot tungtvannsfabrikken på Vemork er noe av dette kommet tilbake til oss, ispedd litt dramatik for å gjøre den mer seervernlig, sies det. Som om det skulle være nødvendig.

Men motstandsbevegelsen var så mye mer enn bare de spektakulære sabotasjeaksjonene. Motstandsbevegelsen var også de mer enn 2000 ukjente kvinner og menn som stod imot, lærerne, som nektet å gå inn i lærersambandet, og ble sendt på tvangsarbeid til Nord Norge, studentene som ble arrestert og sendt til konsentrasjonsleir i Tyskland fordi de nektet å la seg nazifisere. Når vi på våre omvisninger inne på Verftet forteller om det i dag er det mange som ikke har hørt om det. Og det var folk som stod opp for noe av det viktigste vi har i et levende demokrati, det frie ord. I dag er det igjen truet der ute.

Nye generasjoner vokser opp uten erfaring på kropp og sjel hva undertrykkelse og tap av nasjonal selvstendighet innebærer. Og vi kan vel ikke vente at de skal føle de samme forpliktelser overfor arven fra våre forfedre som de følte som stod midt oppe i dette. Kanskje har verdiene blitt endret i dagens velferdssamfunn. Kanskje her er verdimåleren også blitt en annen. La gå med det. Vi må bare ikke bli så blaserte at vi betrakter fred og frihet som en selvfølge. Da har vi forvaltet dårlig den lærdom krigen ga oss.

Enkelte har ment at fordi vår ungdom i dag inn-

tar en kritisk holdning til mange forhold i vårt samfunn, er den negativ. Den som har fulgt med vil se at dette ikke er riktig. Den ungdom som lever i dag er kanskje mer sunn enn noen gang før. Kunnskapene de sitter inne med er langt større enn tidligere, og med de mulighetene de har til å bringe verden inn i stuen er det rimelig også at de er mer engasjert enn før. Stilt overfor den tragedie som vi våknet opp til i 1940, er jeg sikker på at de ville ha reagert på samme positive måte som ungdom reagerte den gang. La oss bare håpe at vi kan stille oss slik at det ikke blir nødvendig.

Vår verden preges av store motsetninger, og vi kan ikke lukke øynene for de realiteter dette innebærer for vårt land. Den freden vi feiret i maidagene 1945 varte ikke lenge. Forholdsvis umiddelbart gikk vi inn i den kalde krigen. Etter Berlin murens fall, i 1989, kom nye utfordringer på løpende bånd, Kongo i 1960, Libanon i 1978, Kosovo i 1999, Afghanistan i 2002, Libya i 2011 for å nevne noen. I tillegg, terroraksjonene som rammer blindt når som helst og hvor som helst. Av Stortingsmelding nr. 34 kan vi lese at Norge siden 1945 har deltatt med innsatsstyrker og observatører i 64 krigsteatre verden over. Det sier litt om den urolige verden vi er en del av. Samtidig er forsvaret redusert til et minimum inne de fleste disipliner. Det bekymrer en del av oss.

Var det dette man hadde ventet når vi tenker oss tilbake til frigjøringsdagene for 70 år siden. Nei, det var vel ikke det. De forventningene man hadde den gang gikk nok lenger enn dit verden er kommet i dag. Kanskje har vår generasjon feilet i sitt forsøk på å skape en bedre verden å leve i. Kanskje har vi vært så opptatt av egen velferd at vi ikke har sett de konflikter som har bygget seg opp der ute hvor fattigdom, nød og undertrykkelse er en del av en hverdag vi ikke kan forestille oss. Det får den generasjon som kommer etter oss vurdere. En ting er imidlertid sikkert. Det finnes ingen snarvei til fred og avspenning.

La oss håpe at alle de som ga sitt liv i kampen for vår frihet ikke gjorde dette forgjeves. La oss håpe at de verdier de kjempet for ikke kastes for vinden, men holdes i hevd som den arv det er. Og la oss til slutt igjen gjøre Hjemmefrontens appell til vår, at den fred som ble vunnet må forplikte oss like sterkt som nøden og krigen til fedrelandets sak. La oss gjøre deres sak til vår sak, at vi står vakt og verner om den frihet og selvstendighet de ga oss, når og hvor det måtte bli krevet av oss.

La det bli vårt budskap når flaggene går opp, den 8. mai.

Profiler i Fredriksvern verfts historie – oberstløytnant Ørnulv Hatledal

Tekst: Per Inge Olsen • Foto: FVV's arkiv

Ingen av skolesjefene/ kommandantene ved Fredriksvern verft etter krigen har hatt så lang tjenesteperiode som oberstløytnant Hatledal. Han overtok som sjef i 1958 og fratrådte i 1975 ved oppnådd aldersgrense. Han har således vært sentral i arbeidet med å utvikle skolesenteret. I den tiden han var sjef gjennomgikk organisasjonen og utdanningen store endringer i tillegg til innføring av nye våpen og oppgradering av materiell.

Starten på den militære løpebane

Ørnulv Hatledal ble født 3. september 1914 i Oslo. Her bodde han sine første barneår før familien flyttet til Trondheim i 1924 da hans far, Rasmus Hatledal, ble stabssjef ved 5. divisjon. Han tok realskooleksamen ved Trondhjems borgerlige realskole i

1929. I den tiden han bodde i Trondheim var han aktiv speider, drev idrett og dyrket friluftslivet, blant annet gjennom medlemskap i Trondhjems turistforening. I 1930 flyttet han tilbake til Oslo og tok eksamen artium, reallinjen i 1932. Den siste vinteren før han tok artium deltok han i rekrutterelser og maskingeværkurs ved F.N.F (Foreningen til gjenreisning av Norges Forsvar). Etter artium gjennomgikk han Feltartilleriets befalsskole i 1932-1933. At han valgte en militær utdanning var kanskje ikke så rart i og med at hans far var offiser. I 1933 ble han tatt opp som elev ved Norges tekniske høgskole, bygningsingeniøravdelingen og var fortsatt registrert som elev der for studieåret 1935-36. Vi vet ikke om han fullførte dette studiet. Sommeren 1936 ble Hatledal beordret som vernepliktig fenrik/ instruktør under aspirantperioden ved befalsskolen for Hærens artilleri, Luftvernlinjen. Aspirantperioden for Luftvernlinjen ble gjennomført i Stavern om sommeren og aspirantene var forlagt i Kadettbrakkva. Sommeren 1937 er han igjen tilbake i Stavern som instruktør og troppssjef. I disse årene økte behovet for krigsskoleutdannede offiserer med luftvern bakgrunn så myndighetene besluttet at det skulle reserveres 3 plasser ved Krigsskolen for Luftvernregimentet på kullet 1937-39. Hatledal var en av de tre som ble tatt opp. Etter initiativ fra Norsk Hydro ble det i 1939 etablert Luftvernstillinger ved Hydros anlegg på Rjukan og Herøya. Hydro sto selv for innkjøpene av 10 stk. 40 mm maskinkanoner fra Bofors AB. I tillegg overførte Luftvernregimentet et antall Coltmitraljøser til batteriene på Rjukan og Herøya. Personell ved Hydro ble overført til Luftvernregimentets ruller og fikk kursutdanning i Stavern. Løytnant Ørnulv Hatledal ble sjef for Herøya luftvern. Oppdraget var å beskytte Eidanger Salpeterfabrikk mot luftangrep.

Krigen

De første tyske fly kom inn over Herøya 9. april 1940 og flere overflygninger foregikk de nærmeste

dagene. Det ble løsnet skudd med både kanoner og mitraljøser, men ingen fly ble skutt ned. Tyskerne slapp heller ikke bomber eller skjøt mot fabrikkene. Den alminnelige oppfatning i distriktet var at Porsgrunn og fabrikkene i området ville bli bombet om Luftvernartilleriet på Herøya skjøt på de tyske flyene. Hatledal tok opp denne problemstillingen med sivile og militære myndigheter, og med godkjenning fra sin sjef, kaptein Nagel, på Rjukan ble det besluttet å disponere mannskaper og materiell et sted hvor behovet var større. 14. april ble forsvaret av Herøya oppgitt og avdelingen skulle stilles til disposisjon for IR 3. Hatledal bestemte seg for å oppsøke regimentsjefen på Kongsberg, men da han kom til Notodden fikk han vite at IR 3 hadde kapitulert. Han dro da umiddelbart tilbake til Herøya. Hit var det kommet en kurer fra Hærens overkommando (HOK) og det ble besluttet at Hatledal skulle ta seg fram til HOK for å orientere om situasjonen i Telemark og motta nye ordrer. Befal og mannskaper som hørte hjemme på fabrikken ble dimittert. Av det befalet som var igjen beordret Hatledal sersjant Schultz til å føre kommandoen over de gjenværende soldatene (10 menige). Hatledal ville forsøke å få mest mulig av materiellet og personellet fra Herøya luftvern over til Rjukan og Vinje. Sersjant Schultz fikk oppdraget. Dagene 14. 15. og 16. april ble depotene på Herøya tømt og med tyskerne hakk i hel startet transporten. Etter ordre fra Hatledal skulle materiellet transporteres til Vinjesvingen hvor det var samlet en norsk avdeling. Hatledal ble på Herøya til materiellet var fraktet ut, og reiste 16. april om morgenen til Vinjesvingen for å innhente informasjon som han kunne bringe videre til HOK. 17. april startet turen til HOK, som nå var lokalisert et sted nord for Lillehammer, og han kom fram dit 20. april. Han ga sin rapport og fikk ordre om å dra til Numedal og melde seg for Dagaligruppens sjef, kaptein Brun. Her fikk han kommandoen over en styrke på 40 mann med en mitraljøs og 3 maskingevær. Troppen gikk i stilling i sørenden ved Noresjø mens kaptein Brun og resten av styrken gikk over til Hallingdal for å forsterke en derværende styrke som var sterkt truet. Hatledal ble liggende ved Noresjø et døgn og fikk deretter ordre om å dra til Geilo for å slutte seg til resten av gruppen. Han fulgte denne avdelingen til den ble oppløst og tok seg til Tromsø via Sverige og Finland. Her fikk han ordre av HOK om å lage en plan for reorganisering av luftvernet i Nord Norge, idet man hadde håp om å få luftvernmateriell fra

britene. Han organiserte straks et luftvernkurs for å utdanne instruktører på 40mm kanoner. Kurset startet på Bardufoss og fortsatte i Harstad. 6. juni fikk han ordre om å avslutte kurset. 7. juni 1940 reiste han fra Tromsø til England sammen med Konge og regjering med «HMS Devonshire». I England var han først 2 år som instruktør og batterisjef i Feltartilleriet og deretter 1 ½ år ved Hærens overkommando. En kortere periode fra høsten 1943 til våren 1944 var han instruktør ved den norske krigsskolen i London. Han tjenestegjorde også i 6 måneder ved en britisk avdeling. På slutten av krigen var han hos Generalinspektøren for Hæren i London. I februar 1945 reiste han til Stockholm for å få behandling for en øyenskade. Dette ble ordnet slik at han fikk en midlertidig beordring til militærattacheen i Stockholm for 1 måned. Behandlingen tok imidlertid lengere tid enn planlagt så returen til England skjedde først i midten av april. Før han vendte hjem til Norge i april 1946 var han sjef for Hærens Londonavdeling. Under sin tjeneste i England ble han forfremmet til kaptein – 1. september 1943.

Under oppholdet i England under krigen hadde Hatledal jevnlig brevveksling med sin far, oberst Rasmus Hatledal, som var krigsfange i Tyskland. Rasmus Hatledal var sjef for Generalstabens ved krigsutbruddet i 1940. Han ble i august 1943 sendt til fangeleir i Tyskland, først Grune, deretter Schildberg og Luckenwalde.

Perioden etter krigen til han blir sjef ved Fredriksvern verft

Tilbake i Norge tjenestegjorde han hos Generalinspektøren og sjefen for Luftvernartilleriet. Et av hans første oppdrag var å igangsette befalsutdanning i Stavern, befalsskolen for Luftvernartilleriet, med oppstart i september 1946. Han dro selv til Stavern for å etablere skolen og tjenestegjorde som skolens første skolesjef fra 7. juni til 25. september 1946. I 1948 giftet han seg med Ingrid Marie Sogn fra Sandefjord. Før han igjen kommer tilbake til Stavern som sjef i 1958 har han hatt tjeneste som nestkommanderende i Luftvernregimentet, bataljonssjef ved Luftvernartillerigruppe Østlandet/rekruttbataljonen på Tromøy, sonesjef i Harstad og nestkommanderende ved Luftvernartillerigruppe Vestlandet (LVAV). Han gjennomførte stabsskole i USA fra 1952 til 53 og Forsvarets Høgskole i 1957-58. Han ble tilsatt som major 11. april 1947 og oberstløytnant 1. mars 1954.

Tjenesten ved Fredriksvern verft

1. august 1958 tiltrår han stillingen som sjef ved Luftvernartilleriets skoleavdeling (LVASA) og kommandant ved Fredriksvern verft. Han etterfulgte oberstløytnant Ruud som bar blitt utnevnt til oberst og således frabeordret stillingen. Sammen med sin kone Ingrid og døtrene Gro, Kari og Tove flyttet Hatledal inn i Kommandantboligen. I de årene de bodde i boligen la mange forbipassende merke til de særdeles velholdte rosebedene utenfor boligen. Dette skyldtes Ingrids interesse og innsats. Sammen med sin hustru arbeidet han også for å få tilbakeført Kommandantboligen til sin opprinnelige stilart i tett samarbeid med Riksantikvaren. I løpet av Hatledals lange tjenestetid ved Fredriksvern verft skjedde det mange endringer. Den første store organisasjonsendringen kom i 1960 da man endret befalsskoleutdanningen fra ren artilleriutdanning til å bli mer administrativt rettet. Skolesenteret endret navn til Luftforsvarets Befals- og administrasjonsskole (LBAS). Skyteskolen ble nedlagt og i stedet ble det etablert en rakett- og artillerilinje. Offisersutdanningen ble samtidig flyttet fra Fornebu til Stavern.

En sommerdag i 1964 fikk Hatledal et brev fra Luftforsvarets Overkommando hvor det skal utredes å avgi Stavern til Hæren og flytte nåværende skolevirksomhet til Værnes. Dette ble starten på en lang prosess med mye usikkerhet om framtiden i Stavern. Hatledal var imidlertid klar i sin tilbakemelding. «En slik flytting er ikke hensiktsmessig og den vil gi LBAS langt dårligere forhold å arbeide under enn det som er tilfelle i dag. En flytting er derfor fra et skolemessig synspunkt ikke tilrådelig». Etter mange utredninger, komiteinnstillinger og møter med politikere ble flyttesaken skrinnlagt i St.prp. nr. 1 1967-68. I august 1973 fant det sted en ny organisasjonsendring hvor LBAS endret navn til Luftforsvarets skolesenter Stavern. Befalsskolen ble en egen skole ved skolesenteret og skyteskolen ble reetablert. Tidlig på 70-tallet skjedde det også store endringer i bygningsmassen på Verftet. De gamle tyskerbrakkene som ble brukt som forlegning i Midtre leir ble revet. Det samme skjedde med brakkeene i Øvre leir. Nye elevforlegninger ble bygget i 1972-73.

I tillegg til en aktiv hverdag på Verftet deltok han både i politikken og i foreningslivet.

Som representant for Høyre satt han i Stavern bystyre, hadde 4 år i formannskapet og 2 år som varaordfører. I de 2 årene han var varaordfører var det hans egen adjutant, kaptein Einar Aksdal, som

var ordfører. Han var også meget interessert i det bevaringsverdige ved Fredriksvern verft og i Stavern. Da foreningen «Venner av gamle Stavern» ble stiftet i 1970 gikk han inn i det første styret som nestformann. Etter 2 år overtok han som formann, et verv han hadde til 1975. Fra 1976 til 1978 var han formann i Fortidsminneforeningens Vestfoldavdeling. Av andre engasjementer på det private plan må også nevnes Stavern Rotaryklubb og han var den første i klubbens 10-årige historie som ble distriktguvernør.

Hatledal må ha funnet seg godt til rette i Stavern for han ble værende her resten av sin tjeneste i Forsvaret. Han ble gitt avskjed fra fastlønnen offisersembete 1. januar 1975 og bosatte seg deretter i Stavern. For sin krigsinnsats mottok han Deltagermedaljen med rosett, Håkon 7. 70-årsmedalje og British Campaign Stars Medal. Han døde i Stavern 10. september 1991 og ble begravet på Torsrød kirkegård. Han rakk således ikke å oppleve avdukingen av bautasten av sin far, Rasmus Hatledal, 5.

Fra Tvildemoen ved Voss 1916 hvor Rasmus Hatledal hadde med seg familien. Ørnulf er «yngste rekrutt» og får holde sabelen.

oktober 1991 i farens hjembygd Markane i Stryn.

I forbindelse med denne artikkelen tok vi kontakt med Hatledals døtre. De beskriver sin far som en sjelden kunnskapsrik person og en omtensksom

og kjærlig familiefar. De har alle gode minner fra oppveksten i Kommandantboligen.

Vi retter en takk til Gro, Kari og Tove Hatledal for bidrag til denne artikkelen.

Ingrid og Ørnulv Hatledal vinteren 1947/48.

Hatledal deler ut premier ved idrettsarrangementmidten på 1960-tallet. I bakgrunnen Harry Boye-Karlsen - Ivar Østerås og Finn Vasvik.

Hatledal leder an i 17. mai toget – rundt 1960

Luftvernartilleriet i Norge 1939 – 1940

Tekst: Oberst (p) Bjørn A. Hanssen Foto: FVV

Etter å ha lest brigader Finn Otterstad sin artikkel i Værfts-Magazinet nr. 4/2014 om Luftvernregimentets historie er det kanskje av interesse å få litt kjennskap til Luftvern-artilleriet innsats i Norge 1939-1940.

Luftvernoppsetninger i Norge

Østlandets luftvernkommando sine oppsetninger: Luftkommandostab med major Tellefsen som sjef. Oppsetninger på følgende steder: Oslo – Kjeller – Kongsberg – Raufoss – Horten.

- Norsk Hydro sitt private luftvern ved Herøya og Rjukan.

Varslingsledd med samlestasjoner på følgende steder:

Oslo – Kongsvinger – Spydeberg – Gjøvik – Elverum – Sarpsborg – Kongsberg – Tønsberg – Skien.

Bergen luftkommando

med kaptein Alver som sjef

Narvik luftvern

med kaptein L. G. Kleppe som sjef.

Nøytralitetsvaktjenesten 1939 – 1940

Da Hitler-Tyskland gikk til angrep på Polen 1. september 1939, ble Hærens flyvåpen og luftvernartilleriet i Sør-Norge mobilisert. Personell ved Luftvernregimentets rekruttskole, befalskurs og skytekurs ble holdt klare i Stavern og 1. september 1939 fikk de ordre om å besette stillinger ved Oslo luftvern og luftvarsling.

Oppsetningene av de øvrige luftverneheter på Østlandet tok noe lengre tid. Luftvernreserven ved Luftvernregimentet ble mobilisert i Stavern.

Om lag halvparten av mannskapene som ble innkalt hadde liten eller ingen utdannelse på det nye materiellet som de skulle betjene.

Ved Østlandet luftvernkommando ble det utarbeidet planer for en raskt virkende øvelses-ordning. Denne virksomheten ble raskt stoppet av myndighetene av økonomiske årsaker. Den 13. oktober bestemte Kommanderende General at luftvernets øvelser skulle stoppes, beredskapsstyrken sendes hjem og materiellet lagres ved de respektive batteristillinger.

Personellet møtte igjen til nøytralitetsvakt på nyåret 1940. Det ble startet opp med skytekurs den 12. februar, men disse ble stoppet etter 3 uker. Den 5. april 1940 sendte Kommanderende General ut et skriv om at styrkende skulle reduseres til det halve med virkning fra 15. april. Det tyske angrepet på Norge 9. april stoppet effektueringen av denne ordre.

Ved Norsk Hydros anlegg på Herøya og Rjukan var det privat anskaffet 10 stk. 40mm Bofors luftvernkanoner fabrikkert ved Kongsberg våpenfabrikk. Personell, både befal og menige til betjening av materiellet, inngikk i fabrikkenes daglige arbeidsstyrke. Vaktholdet ved batteri-ene startet opp 10. oktober 1939.

Luftvernartilleriets krigsinnsats 1940

For luftvernartilleriet var det i hovedtrekk reduserte og lite øvede avdelinger som møtte tyskerne 9. april 1940.

I følge mobiliseringsdirektivet skulle sjefen for Luftvernregimentet, oberst Hagem, gå inn i Hærens overkommando ved mobilisering. Han reiste derfor med sin stab til Eidsvoll.

Oslo Luftvern under kommando av major J. Bull Berg, besto av følgende avdelinger.

- 5 kanonbatterier
- 10 mitraljøsetropper
- 5 lyskastertropper
- Varslingsstasjoner

Avdelingene var oppsatt med 7,5 cm kanoner og Colt mitraljøser.

Samtlige avdelinger av Oslo luftvern ble alarmert

den 9. april 1940 kl. 04.17 med ordre om å avgi ild mot fiendtlige fly. Tyske fly som nærmet seg Oslo ved 07.15 tiden ble beskytt fra kanonbatteriene og mitraljøsetroppene.

Etter kampene i Oslo gjorde Oslo luftvern krav på følgende nedskytninger:

Gressholmen batteri 1 tysk fly

Ekeberg batteri 1 tysk fly

Bjerke batteri 1 a 2 tyske fly

Smestad mitraljøsetropp 1 tysk fly

Oslo luftvern fikk den 9. april klokken 12.45 ordre om at ilden skulle opphøre.

Kjeller luftvern under kommando av kaptein L. Rosmo, besto av følgende avdelinger.

- 2 kanonbatterier

- 2 mitraljøsetropper

- 4 lyskastere

Avdelingene var oppsatt med 7,5 cm kanoner og Colt mitraljøser.

Den 9. april 1940 kl. 07.30 ble Kjeller luftvern varslet om at tyske fly var på vei fra Oslo til Kjeller og kl.07.40 angrep flyene Kjeller flyfabrikk. Strøm batteri meldte 1 tysk fly nedskutt og 2 fly alvorlig skadet. Sørum batteri meldte om 1 tysk fly nedskutt. Kjeller luftvern fikk den 9. april kl. 14.07 ordre om å innstille kamphandlingene.

Kongsberg luftvern under kommando av kaptein A. Eriksen, besto av følgende avdelinger.

- 2 kanonbatterier

- 2 mitraljøsetropper

Avdelingene var oppsatt med 7,5 cm kanoner og Colt mitraljøser.

Den 9. april kl. 09.00 viste det første tyske fly seg, og begge batterier åpnet ild. Resultat av skytingen gav luftkommandosjefen den oppfatning at beskytning mot tyske fly med de kamp-midler han hadde til rådighet var nytteløse.

Ved 13.30 – 14.30 tiden mottok luftkommandosjefen den siste melding fra Østlandet luftkommando «Tyske fly skal ikke tas under ild med mindre de begår en fiendtlig handling».

11. april angrep et tysk fly og det ble beskytt av kanoner og mitraljøser.

Mannskapene deltok senere i landstriden om Kongsberg.

Raufoss luftvern under kommando av kaptein A. Erichsen, besto av følgende avdelinger.

- 2 kanonbatterier

- 3 mitraljøsetropper

Avdelingene var oppsatt med 7,5 cm kanoner med sentralinstrumentering, 9 luftvernmitraljøser og 4 lyskastere.

Den 9. april om morgenen fikk Raufoss luftvern melding om fiendtlig flyaktivitet, men flyene var utenfor rekkevidde. Om formiddagen samme dag fikk Raufoss ordre om å avgi luftvern-kanoner for beskyttelse av Kongen, Kronprinsen, Regjeringen og Stortinget som da oppholdt seg på Hamar. Ett av batteriene gikk først i stilling på Hamar og deretter på Elverum.

Den 11. april foretok kaptein Erichsen og kaptein Munthe-Dal en besiktelse av ammunisjonsfabrikken og fant da ut at intet var gjort for å evakuere de store ammunisjons-lagrene som var der. Direktøren på fabrikken viste seg å være lite positiv til å foreta seg noe, men lot seg til slutt overtale.

Den 17. april ble en mitraljøsetropp sendt til Skreia hvor den senere kom i kamp. Samme dato fikk luftvernkommandoen ordre om å sende en mitraljøsetropp til Dovre for å være med å bekjempe tyske fallskjermjegere. Dagen etter ble en kanon som forsterkning sendt nordover. Styrken fikk så ordre om forflytning til Dombås.

Den 21. april ved 12 tiden rettet tyskerne ett av sine voldsomste angrep mot Dombås. Verken den dagen eller senere var luftvernet i stand til å avise de tyske flyene, men beskytningen må ha virket forstyrrende, i det noen fly måtte nødlande omkring Dombås.

Horten luftvern under kommando av kaptein O.J. Johannesen, besto av følgende avdelinger.

- 2 kanonbatterier

- 4 mitraljøsetropper

- 3 lyskastere

Avdelingene var oppsatt med 7,5 cm kanoner og Colt mitraljøser. Horten luftvern var kommandomessig underlagt sjefen for 1 Sjøforsvarsdistrikt. Den 9. april kl. 04.40 kom de første meldinger om fly, men ingen kom så nær at Horten luftvern kunne åpne ild. Etter kampene om Horten havn var i gang ble enkelte av luftvern-avdelingene tatt av tyskerne.

Kl. 07.30 undertegnet Sjøforsvarssjefen en erklæring om opphør av kamphandlingene. Luftvern-avdelingene ble avvæpnet av tyskerne og betjenningene fikk ordre om å reise hjem. Det ble ikke løsnet skudd fra Horten luftvern.

Herøya luftvern under kommando av løytnant Ørnulf Hatledal, besto av følgende avdelinger.

- 2 kanonbatterier
- 3 mitraljøsetropper

Avdelingene var oppsatt med 40mm L/60 kanoner og luftvernmitraljøser. Den 9. april 1940 om formiddagen kom de første tyske flyene over Herøya og det ble avfyrt skudd mot dem. I løpet av 9. april passerte det cirka 70 fly, men de fleste utenfor batterienes rekkevidde. 10 og 12. april var det tyske fly over området som ble beskutt. Noen fly ble kraftig skadd, men ingen bekreftet nedskutt. Den 14. april ble forsvaret av Herøya oppgitt. Befal og

mannskaper som tilhørte fabrikken ble dimittert og materiellet fraktet til en gård i Valebø hvor deler av kanonene ble fjernet. Måleinstrumenter og en del ammunisjon ble fraktet over til Rjukan. 40mm kanon L/60 betjent av Hydro-mannskaper høsten 1939

Rjukan luftvern under kommando av kaptein F. Nagell, besto av følgende avdelinger.

- 3 kanonbatterier
- 7 mitraljøsetropper

40mm kanon L/60 betjent av Hydro-mannskaper høsten 1939.

Avdelingene var oppsatt med 40mm L/60 kanoner og luftvernmitraljøser. 9. april kl. 05.00 kom det melding om ett tysk bombefly var på vei mot Rjukan og Luftkommandoen gav ordren «Ild kan åpnes hvis flyet kommer innenfor skuddvidde.» Mitraljøsetroppen på Møsvann åpner ild mot flyet som ble truffet. Etter at Oslo var besatt kom følgende direktiv fra Østlandet luftkommando «Hvis forbindelsen blir brutt med Østlandets luftkommando, stilles luftvernet fritt». Fra 20. april og dagene fremover var det aktivitet av tyske fly. Den 22. april ble ett fly truffet og senere funnet i Gøystdalen øst for Langsjå. Under konferanse på Rjukan 2. mai ble det bestemt å oppløse styrkene i Rjukanavsnittet.

Utenfor Østlandet luftkommando var Bergen og Narvik forsvart med luftvern.

Bergen luftvern under kommando av kaptein Alver, besto av følgende avdelinger.

- 3 kanonbatterier
- 6 mitraljøsetropper

Avdelingene var oppsatt med 7,5 cm kanoner og luftvernmitraljøser. Den 9. april kl. 05.15 kom melding om tyske fly som kom i lav høyde inn over Bergen og slapp flyveblad. De slapp også bomber mot militære mål. Ild ble åpnet fra alle batteriene uten at treff ble registrert. Luftvernmitraljøsene traff flyene, og etter opplysninger fra sivile ble 2 tyske fly skutt ned, men dette er ikke bekreftet. Klokkene 06.21 fikk kaptein Alver ordre om at ilden

straks skulle opphøre og at Marineholmen og Bergenhus var besatt av tyske soldater. Personell ved to av batteriene ble tatt til fange. Personell ved det tredje batteriet sluttet seg til 1. bataljon IR 9 ved Nestun.

Narvik luftvern under kommando av fungerende batterisjef fenrik Munthe-Kaas, besto av følgende avdelinger.

- 1 kanonbatteri
- 12 mitraljøser

Avdelingen var oppsatt med 40mm L/60 kanoner og luftvernmitraljøser. Den 9. april kl. 03.37 kom det melding om at utenlandske krigsskip seilte inn Ofotfjorden. Klokkene 04.40 ble batteriet vekket av kraftige kanonskudd. På vei til batteristillingen ble de fleste av batteriets personell tatt til fange av tyskerne. Kanonene var gruppert for luftmål, ikke markmål. Da det var få andre styrker igjen i området, valgte batterisjefen å trekke seg ut av området for å slutte seg til andre norske styrker. Kanonene ble uskadeliggjort og mitraljøsene ble delt opp og tatt med. Under tilbaketrekningen ble de fleste overrasket av tyskerne og batterisjefen tatt til fange, men han klarte senere å rømme.

(Det vises for øvrig til flere detaljer i brigader Øivind Asbjørnsens bok *DET NORSKE LUFTVERNARTILLERIS HISTORIE*).

En-skudds luftvernkanon av typen Kongsberg M32 var hovedvåpnet til Luftvernregimentet under kampene om Fornebu 9. april 1940

Da generalinspektøren for Luftforsvaret ville fjerne flaggstanga

Tekst: Per Inge Olsen • Foto: FVV's arkiv

Det har nå gått over 12 år siden Forsvaret la ned sin virksomhet ved Fredriksvern verft. Etter at Stortinget i 2001 hadde vedtatt nedleggelsen skjedde alt veldig raskt. Man hadde godt og vel et år på seg til å avvikle hele virksomheten, det være seg både personell og materiell. For de ansatte ble det en tid med usikkerhet og spenning. Mange vanskelige valg måtte tas i forhold til framtidig jobb, utdanning eller pensjonering. Midt oppe i denne prosessen var det en rekke praktiske spørsmål som måtte avklares, et av de var flagging på verftet. Nedleggingsdatoen var fastsatt til 1. august 2002. Etter denne datoen skulle man beholde noen av de ansatte for å ivareta den praktiske delen med avvikling av materiell/utstyr samt foreta opprydding etter Forsvarets virksomhet. Verftet skulle overleveres til Forsvarsbygg 1. januar 2003. Ansvaret for dette ble tillagt kommandanten på Verftet. Innen 1. januar skulle alt arbeid være fullført og de som var igjen i den såkalte «restorganisasjonen», inkludert kommandanten, ha avsluttet sitt arbeidsforhold ved Fredriksvern verft. Det var med andre ord igjen en liten organisasjon under militær kommando i perioden 1. august – 31. desember 2002.

For meg som hadde ansvaret i denne perioden var det naturlig at flagget skulle heises daglig fram til 31. desember. Flagget som vaier på vollen har alltid vært et viktig symbol for folk i Stavern og

kom ikke flagget opp i rett tid var det alltid noen som ringte og sa ifra. Generalinspektøren i Luftforsvaret var uenig i at det skulle flagges etter 1. august og det ble en lang meningsutveksling oss imellom knyttet til dette spørsmålet.

Av praktiske grunner ble det besluttet at det seremonielle knyttet til nedleggelsen skulle skje før sommerferien og datoen ble satt til 21. juni 2002. Under oppstilling av alt personell foran Kommandantboligen med overlevering til generalinspektøren skulle flagget fires for siste gang. Jeg hadde tidligere foreslått for generalinspektøren at firing av flagget ble gjort som en symbolsk handling denne dagen, men at det kunne heises som vanlig fram til 31. desember i og med at det tross alt fortsatt var et militært element igjen på Verftet. For å være på den sikre siden hadde jeg på forhånd søkt faglig råd hos H.M. Kongens garde og ved Akershus kommandantskap. Svaret fra begge var at så lenge det var militær tilstedeværelse skulle det flagges med orlogsflagg (splittflagg).

Generalinspektøren var fortsatt uenig, men uttrykte at hvis flagget var så viktig så fikk vi flagge med «firkantflagg» (han mente vel handelsflagg) etter firing av orlogsflagget.

Norsk lov regulerer hvilke flagg som skal brukes ved statens bygninger og ved forsvarsets avdelinger. Begge steder skal det flagges med splittflagg. Ved statens bygninger kalles det statsflagg og ved fest-

-----Opprinnelig melding-----

Fra: Archer, Tomas Colin

Sendt: 16. april 2002 07:34

Til: Kjerpeseth, Sverre Vebjørn

Kopi: Olsen, Per Inge; Amundsen, Espen

Emne: SV: Bruk av flagg etter at LSS som organisasjon markeres nedlagt den 21 juni 2002

Hei

Dette er tatt opp med alle Glene og fsj. det skal IKKE flagges med splittflagg etter 21 juni. Hvis det er et problem så skal flaggstangen fjernes.

Nå må man gi seg, avgjørelsen er tatt.

ningsverk og fartøyer orlogsflagg.

Jeg kunne med andre ord ikke heise handelsflagg slik generalinspektøren foreslo, noe jeg også underrettet ham om.

Svaret tilbake var klart. Ville ikke vi forholde oss til hans beslutning så fikk vi fjerne hele flaggstanga!

Flaggstanga ble ikke fjernet og Forsvarsbygg tok ansvar for flagging på offisielle flaggdager. Det var mange i Stavern som savnet å se flagget vaie daglig

på vollen og da Justissektorens kurs- og øvingscenter ble etablert samme høst bestemte Justisminister Odd Einar Dørum at det skulle flagges daglig. Fredriksvern Verfts Venner påtok seg oppgaven og har i alle disse årene stått for heising og firing hver dag året rundt.

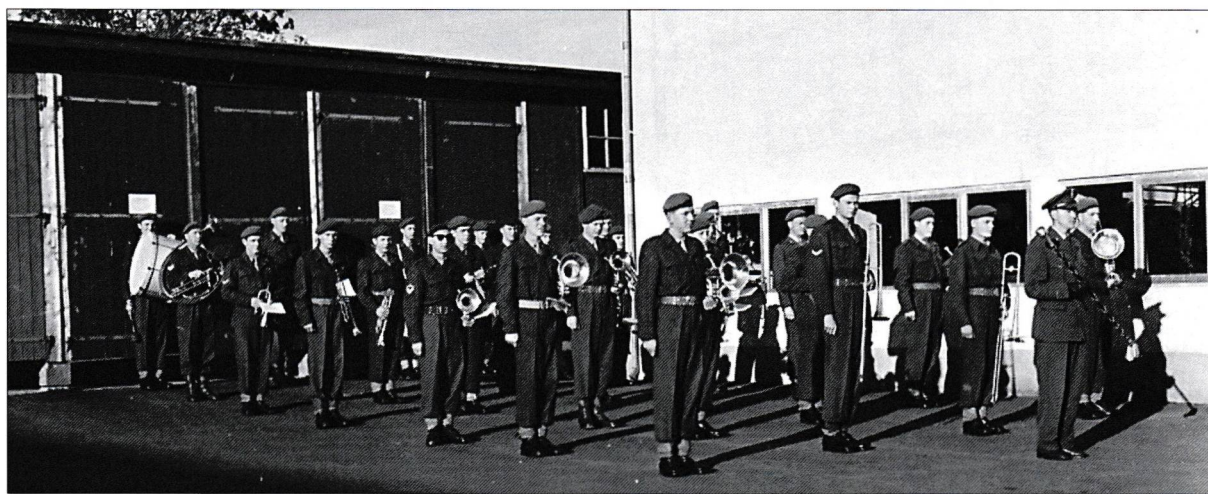
Det var nok bra at ordren om å fjerne flaggstanga ikke ble utført.

Så var det slutt - siste gang firer Luftforsvarets soldater orlogsflagget ved Fredriksvern Verft 21. juni 2002.

1959 – Musikkorpset opprettet

I 1959 ble det ved Fredriksvern verft opprettet et eget musikkorps under ledelse av fenrik Per «Pelle» Bjørgan og musikkfenrik Rolf Stokke. Rolf Stokke var fenrik i Divisjonsmusikken i Trondheim og kjent som dirigent for Bispehaugen skoles musikkorps. Dette korpset var landskjent for sin militære drill. Korpset i Stavern fikk navnet «Luftforsvarets musikkorps» eller «Royal Norwegian Air Force band» Det opptrådte både i inn og utland. Det var i London 17. mai 1967, 1968 og 1969 og spilte på soldatens dag den 12. mai 1970 i København. Einar Nyland overtok som leder i 1966. Korpset ble nedlagt i 1970.

Korpset tidlig på 1960-tallet.

17. mai 1964.

Fredriksvern Verfts Venner

Postboks 161, 3291 Stavern

ÅRSMØTE 2015

Styret innkaller med dette til årsmøte i Fredriksvern Verfts Venner (FVV):

Tirsdag 24. mars 2015 kl. 1800 i Auditoriet, Galeiskur 16

Stemmerett på årsmøte har kun medlemmer som har betalt sin kontingent for 2014, mens nylig tiltrådte medlemmer er hjertelig velkomne - uten stemmerett.

Årsmøte har følgende agenda:

Åpning:

- Valg av møteleder og to personer til å undertegne protokollen
- Valg av møtesekretær/referent
- Godkjenning av innkalling
- Godkjenning av sakliste

Godkjenning av:

- Årsmelding
- Foregående års reviderte regnskap
- Overskuddsanvendelse/dekning av underskudd
- Forslag til budsjetttramme
- Vedtektsendring

Saker fremmet av:

- Styret
- Øvrige medlemmer

Valg av:

- 3 styremedlemmer for 2 år
- 2 varamedlemmer for 2 år
- 2 revisorer
- 3 medlemmer til valgkomité

Etter årsmøte blir det en enkel bevertning.

Saker medlemmene ønsker behandlet på årsmøtet må være styret i hende senest Torsdag 5. mars 2014.

Velkommen!

Jan Olav Eriksen (sign)
Leder

NB! Ta vare på denne innkallingen - årsmøte vil ikke bli annonsert på annen måte!!

Trærne i Stavern og på Verftet er påskepyntet av barn fra alle barnehavene og småskolene i Larvik kommune.

Påskeutstillingen i Stavern 2015

Nico Widerberg og Jarle Rosseland stiller ut i Krutthuset og et førtitalls kunstnere stiller ut i 20 gallerier på Fredriksvern verft, Stavern, Stavern torg/sentrum og Hotel Wassiloeff.

Åpningstider:

Lørdag-Søndag 28. - 29. mars 12.00 - 18.00

Torsdag-Mandag 2. - 6. april 12.00 - 18.00

Museene på Fredriksvern verft holder åpent de samme dagene i tiden
12.00-16.00

SpareBank
BV

